

BIBLIA

STARÝ A NOVÝ
ZÁKON

VYDAL
SPOLOK SVÄTÉHO VOJTECHA
TRNAVA 2024

PREDSLOV

„Božie slovo je pre všetkých. Evanjelium nám predstavuje Ježiša, ktorý je stále v pohybe, na ceste k druhým,“ zdôrazňuje pápež František, ktorý nás pravidelne pozýva, aby sme každý deň čerpali z pokladu Svätého písma a hľadali v ňom inšpiráciu i povzbudenie.

Spolok svätého Vojtecha vydáva Bibliu v slovenskom jazyku v rozličných spracovaniach a formátoch už viac ako sto rokov. Niektoré edície sa stali rodinnými pokladmi, iné umeleckými klenotmi, no poslanie Svätého písma zostáva navzdory forme rovnaké – má sa stať každodenným pokrmom pre náš duchovný život.

Kompletné vydanie Starého a Nového zákona v strednom formáte s biblickými mapami vyšlo naposledy v roku 2014. Dnes ho pre veľký záujem prinášame v novom grafickom spracovaní a s novými mapami. Verím, že vďaka nemu objavíte nové horizonty našej viery, spoznáte dejiny spásy a prežijete neopakovateľné duchovné dobrodružstvo. Milí čitatelia, želim vám, aby sa Biblia stala vašim nerozlučným spoločníkom a priateľom na radostné i ťažké chvíle. Nech je pre vás prameňom, z ktorého budete deň čo deň čerpať, a pokrmom, bez ktorého nedokážete žiť.

Ivan Šulík, riaditeľ Spolku svätého Vojtecha

V Trnave 30. septembra 2024
na sviatok sv. Hieronyma, patróna prekladateľov

ZOZNAM BIBLICKÝCH KNÍH A ICH ZNAČKY

SZ	Starý zákon
<i>Gn</i>	Kniha Genezis (Prvá kniha Mojžišova)
<i>Ex</i>	Kniha Exodus (Druhá kniha Mojžišova)
<i>Lv</i>	Kniha Levitikus (Tretia kniha Mojžišova)
<i>Nm</i>	Kniha Numeri (Štvrtá kniha Mojžišova)
<i>Dt</i>	Kniha Deuteronómium (Piata kniha Mojžišova)
<i>Joz</i>	Kniha Jozue
<i>Sdc</i>	Kniha sudcov
<i>Rút</i>	Kniha Rút
<i>1 Sam</i>	Prvá kniha Samuelova
<i>2 Sam</i>	Druhá kniha Samuelova
<i>1 Kr</i>	Prvá kniha kráľov
<i>2 Kr</i>	Druhá kniha kráľov
<i>1 Krn</i>	Prvá kniha kroník
<i>2 Krn</i>	Druhá kniha kroník
<i>Ezd</i>	Kniha Ezdrášova
<i>Neh</i>	Kniha Nehemiášova
<i>Tob</i>	Kniha Tobias
<i>Jdt</i>	Kniha Judita
<i>Est</i>	Kniha Ester
<i>Jób</i>	Kniha Jób
<i>Ž</i>	Kniha žalmov
<i>Prís</i>	Kniha prísloví
<i>Kaz</i>	Kniha Kazateľ
<i>Pies</i>	Pieseň piesní
<i>Múd</i>	Kniha múdrosti
<i>Sir</i>	Kniha Sirachovcova
<i>Iz</i>	Kniha proroka Izaiáša
<i>Jer</i>	Kniha proroka Jeremiáša
<i>Nár</i>	Kniha Náreky
<i>Bar</i>	Kniha proroka Barucha
<i>Ez</i>	Kniha proroka Ezechiela
<i>Dan</i>	Kniha proroka Daniela
<i>Oz</i>	Kniha proroka Ozeáša

<i>Joel</i>	Kniha proroka Joela
<i>Am</i>	Kniha proroka Amosa
<i>Abd</i>	Kniha proroka Abdiáša
<i>Jon</i>	Kniha proroka Jonáša
<i>Mich</i>	Kniha proroka Micheáša
<i>Nah</i>	Kniha proroka Nahuma
<i>Hab</i>	Kniha proroka Habakuka
<i>Sof</i>	Kniha proroka Sofoniáša
<i>Ag</i>	Kniha proroka Aggea
<i>Zach</i>	Kniha proroka Zachariáša
<i>Mal</i>	Kniha proroka Malachiáša
<i>1 Mach</i>	Prvá kniha Machabejcov
<i>2 Mach</i>	Druhá kniha Machabejcov

NZ Nový zákon

<i>Mt</i>	Evanjelium podľa Matúša
<i>Mk</i>	Evanjelium podľa Marka
<i>Lk</i>	Evanjelium podľa Lukáša
<i>Jn</i>	Evanjelium podľa Jána
<i>Sk</i>	Skutky apoštolov
<i>Rim</i>	List Rimanom
<i>1 Kor</i>	Prvý list Korinťanom
<i>2 Kor</i>	Druhý list Korinťanom
<i>Gal</i>	List Galaťanom
<i>Ef</i>	List Efezanom
<i>Flp</i>	List Filipanom
<i>Kol</i>	List Kolosanom
<i>1 Sol</i>	Prvý list Solúnčanom
<i>2 Sol</i>	Druhý list Solúnčanom
<i>1 Tim</i>	Prvý list Timotejovi
<i>2 Tim</i>	Druhý list Timotejovi
<i>Tít</i>	List Títovi
<i>Flm</i>	List Filemonovi
<i>Hebr</i>	List Hebrejom
<i>Jak</i>	Jakubov list
<i>1 Pt</i>	Prvý Petrov list
<i>2 Pt</i>	Druhý Petrov list
<i>1 Jn</i>	Prvý Jánov list

<i>2 Jn</i>	Druhý Jánov list
<i>3 Jn</i>	Tretí Jánov list
<i>Júd</i>	Júdov list
<i>Zjv</i>	Zjavenie apoštola Jána (Apokalypsa)

OSTATNÉ SKRATKY

<i>Zjv</i>	Zjavenie apoštola Jána (Apokalypsa)
<i>(1) n.</i>	(vyznačený verš) a nasledujúci
<i>aram.</i>	aramejský, aramejsky
<i>bibl.</i>	biblický, biblicky
<i>DV</i>	Dei Verbum (koncilový dokument o Božom zjavení)
<i>gréc.</i>	grécky
<i>hebr.</i>	hebrejský, hebrejsky
<i>lat.</i>	latinský, latinsky
<i>LXX</i>	Septuaginta
<i>NZ</i>	Nový zákon
<i>PG, PL</i>	J. Migne, Patrologia Graeca, Patrologia Latina
<i>porov.</i>	porovnaj
<i>SZ</i>	Starý zákon
<i>Vg, Vulg</i>	Vulgáta

BIBLIA

ÚVODNÉ POZNATKY

1. NÁZVY

a. Názov *Biblia* (z gréc. *ta biblia* = knižočky, spisky) označuje zbierku všetkých biblických spisov. Pre svoj mimoriadny pôvod a myšlienkovú náplň dostala meno „Kniha kníh“.

b. Jej bežný názov *Sväté písmo* (lat. *Sacra Scriptura*) naznačuje skutočnosť, že vo všetkých spisoch Biblie je písomne zachytené Božie zjavenie a Božie slovo.

c. Podľa zadelenia biblických spisov do dvoch skupín sa v slovenčine používa výraz *Starý a Nový zákon*, alebo presnejšie *Stará a Nová zmluva*.

2. PÔVOD

Bohom zjavené pravdy obsiahnuté vo Svätom písme boli napísané z vnuknutia Ducha Svätého (porov. 2 *Tim* 3, 16), ako také boli zverené Cirkvi a učia pravdy, ktoré Boh zjavil pre našu spásu. Spôsob, akým Boh vplýval na vznik biblických spisov, je vyjadrený slovom *inšpirácia*. Je to charizmatický vplyv Ducha Svätého, ktorým sa Boh stáva prvotným autorom Svätého písma, kým svätopisec je v plnom zmysle druhotným autorom biblického spisu. Boh priamym zásahom svojej moci, múdrosti a vôle pôsobí ako svetlo v oblasti rozumu a slobodnej vôle ľudského autora. Ten však v plnej miere používa pri písaní svoje vlohy, kultúru, reč a štýl a takto vyjadruje to, čo mal v úmysle napísať.

3. OBSAH

Obsahom Svätého písma sú zjavené pravdy, ktorými Boh chcel dať poznať seba samého a večné rozhodnutie svojej vôle týkajúce sa spásy ľudí. Tento Boží plán zjavenia (ekonómia spásy) sa uskutočňuje udalosťami a slovami, ktorými biblické texty opisujú Božie konanie v priebehu dejín na spásu ľudstva.

4. JEDINEČNÝ CHARAKTER BIBLIE

a. Výsledkom toho, že Boh je autorom biblických spisov, je **neomylnosť** (lat. *infallibilitas*) Svätého písma. Spočíva v tom, že v Písme nie je nijaký omyl ani klam, pokiaľ ide o dôležité pravdy, od ktorých závisí spása človeka. Po Druhom vatikánskom koncile sa vyzdvihuje najmä pozitívny význam neomylnosti a hovorí sa o „pravdivosti“ Písma (porov. *Dei Verbum*, č. 11).

b. **Kánonickosť**. Je to vlastnosť biblického spisu vyplývajúca z toho, že spis patrí do kánonu (gréc. = „norma, meradlo“) inšpirovaných kníh. Hlavné

kritériá, na základe ktorých Cirkev v prvých storočiach uznala kánonickosť biblických spisov, sú tieto: ich apoštolský pôvod, ich verejné používanie vo väčšine cirkevných obcí a ich súlad s „pravidlom viery“ (lat. *regula fidei*), tradovaným apoštolmi a používaným pri príprave na krst. Vzhľadom na časový odstup, v ktorom boli biblické spisy prijaté do kánonu, sa bežne hovorí o „protokánonických“ a „deuterokánonických spisoch“.

„**Protokánonické spisy**“ sú tie knihy Starého a Nového zákona, ktoré Cirkev hneď, takmer bez námietok alebo diskusií o ich inšpirácii, prijala do kánonu Svätého písma. „**Deuterokánonické spisy**“ sú tie, ktorých kánonickosť sa neuznávala hneď od začiatku a bez ťažkostí v celej Cirkvi. V Starom zákone sú to texty, ktoré boli napísané v hebrejčine (alebo v aramejčine) a zachovali sa iba v gréckom preklade Septuaginty, ako *Tob*, *Jdt*, *Sir*, *Bar* a *1 Mach*, alebo boli priamo napísané po grécky, ako *Múd* a *2 Mach* a niektoré dodatky k *Dan* a k *Est*. „Deuterokánonické spisy“ Nového zákona sú *Hebr*, *Jak*, *2 Pt*, *2 Jn*, *3 Jn*, *Júd* a *Zjv*.

5. ROZDELENIE

Starý zákon a Nový zákon sa rozdeľujú na tri skupiny spisov: *dejepisné, poučné* a *prorocké*. Jednotlivé spisy sa v týchto skupinách uvádzajú podľa poriadku kánonu inšpirovaných spisov stanoveného na Tridentskom koncile roku 1546 (v zátvorkách sa uvádza príslušný počet kníh).

A. SPISY STARÉHO ZÁKONA (46):

Dejepisné (21): Genezis, Exodus, Levitikus, Numeri, Deuteronomium, Jozue, Sudcovia, Rút, Prvá a Druhá kniha Samuelova, Prvá a Druhá kniha kráľov, Prvá a Druhá kniha kroník, Ezdráš, Nehemiáš, Tobiáš, Judita, Ester a Prvá a Druhá kniha Machabejcov.

Poučné (7): Jób, Žalmy, Príslovia, Kazateľ, Pieseň piesní, Múdrost a Sirachovec.

Prorocké (18):

veľkí proroci (4 + 2): Izaiáš, Jeremiáš (spolu s Nárekmi a Baruchom), Ezechiel a Daniel.

malí proroci (12): Ozeáš, Joel, Amos, Abdiáš, Jonáš, Micheáš, Nahum, Habakuk, Sofoniáš, Aggeus, Zachariáš a Malachiáš.

B. SPISY NOVÉHO ZÁKONA (27):

Dejepisné (5): Evanjelium podľa Matúša, Marka, Lukáša, Jána a Skutky apoštolov.

Poučné (apoštolské listy) (21): Rimanom, Prvý a Druhý Korintánom, Galatánom, Efezanom, Filipánom, Kolosanom, Prvý a Druhý Solúnčanom,

Prvý a Druhý Timotejovi, Títovi, Filemonovi, Hebrejom, Jakubov list, Prvý a Druhý Petrov list, Prvý, Druhý a Tretí Jánov list a Júdov list.

Prorocká kniha (1): Zjavenie apoštola Jána (Apokalypsa).

6. SVÄTÉ PÍSMO V ŽIVOTE CIRKVI A VERIACICH

a. V dogmatickej konštitúcii Druhého vatikánskeho koncilu *Dei Verbum* sa poukazuje na význam a úlohu Svätého písma v živote Cirkvi a veriacich týmito slovami: „Cirkev vždy mala i má Sväté písmo spolu s posvätnou Tradíciou za najvyššie pravidlo viery... Preto všetka kazateľská činnosť Cirkvi, ako aj sama kresťanská nábožnosť sa má živiť a dať viesť Svätým písmom... V Božom slove je toľká sila a účinnosť, že ono je oporou a životnou silou Cirkvi a jej deťom posilou vo viere, pokrmom duše a čistým, nikdy nevysychajúcim prameňom duchovného života“ (*Dei Verbum*, 21).

„Posvätný cirkevný snem naliehavo a dôrazne vyzýva všetkých veriacich, aby si častým čítaním Svätého písma nadobudli „vznešené poznanie Krista Ježiša“ (*Flp* 3, 8). Veď „kto nepozná Písmo, nepozná Krista“ (sv. Hieronym). Preto nech sa radi oboznamujú s posvätným textom, jednak prostredníctvom liturgie, ktorá oplýva Božími výrokmi, alebo nábožným čítaním, alebo pomocou iných na to vhodných prostriedkov a podujatí, ktoré sa dnes chváľtebne šíria so schválením a pod vedením pastierov Cirkvi. Nech však nezabúdajú na to, že čítanie Svätého písma musí sprevádzať modlitba, aby sa stalo rozhovorom medzi Bohom a človekom. Lebo „keď sa modlíme, prihovárame sa Bohu, a keď čítame Božie výroky, Boha počúvame“ (sv. Ambróz)“ (*tamže*, 25).

b. **Lectio divina.** Výborný spôsob, ako s úžitkom čítať Sväté písmo, je metóda známa pod menom *lectio divina* („modlitbové čítanie“). Táto forma čítania Biblie spočíva v dlhšom zotrvaní nad biblickým textom, ktorý sa opätovne číta, ba takmer „prežúva“, ako sa vyjadrujú cirkevní otcovia, s cieľom vyťažiť z neho takpovediac „šťavu“, ktorá by sa stala akoby životnou miazgou pre konkrétny život. Podmienkou praktizovania *lectio divina* je, aby myseľ a srdce osvietil Duch Svätý, teda sám inšpirátor Svätého písma, a teda aby boli disponované na postoj „nábožného počúvania“ (taký bol typický postoj Panny Márie, porov. *Lk* 2, 19. 51).

STARÝ ZÁKON

1. NÁZOV

Pomenovaním Starý zákon sa v slovenčine označuje zbierka biblických spisov, ktorú Židia nazývajú „Zákon, proroci a spisy“. V iných rečiach sa presnejšie a dôslednejšie používa výraz *Starý testament*, čiže *Stará zmluva*, lebo označuje prvú fázu dejín spásy a zjavenia, ktorá sa zakladá na ústrednej téme Biblie, t. j. na zmluve. Táto fáza sa začala zmluvou, ktorú uzavrel Boh s Abrahámom, vyvrcholila v sinajskej zmluve medzi Jahvem a vyvoleným ľudom a vyvrcholila v *Novej zmluve* (v Novom testamente), uzavretej medzi Bohom a celým ľudstvom tajomstvom smrti a zmŕtvychvstania Ježiša Krista.

2. OBSAH

Obsahom Starého zákona je Božie zjavenie plánu spásy, ktoré sa uskutočňuje prostredníctvom zásahov a činov Jahveho v živote vyvoleného národa. Najhlavnejšou časťou tohto zjavenia sú Božie slová a výroky, vyslovené najmä prostredníctvom prorokov. Nimi Boh zjavuje samého seba, svoju slávu a spravodlivosť, svoje plány, ale zároveň aj výstražne upozorňuje na Izraelove zločiny a hriechy. Tí, čo dostali Božie zjavenie, tak jednotlivci, ako aj celý národ, ho majú podávať ďalej. Tým sa starozákonné zjavenie stáva prítomným a aktuálnym pre všetky časy.

3. CIEĽ

Starý zákon má za cieľ poukázať na Božie zásahy do dejín. Biblické náboženstvo je totiž dejinné náboženstvo, lebo Božie zjavenie sa uskutočňuje nielen v dejinách, ale aj samými dejinami. Boh sa zjavuje nielen vtedy, keď hovorí (napríklad prostredníctvom prorokov), ale aj keď koná. Svojimi činmi „hovori“ človeku, kto je Boh (dobrotivý Pán, ale aj spravodlivý sudca), aké zámery má s človekom a ako sa majú ľudia správať voči Božím plánom. Dejiny spásy sú teda dejinami v pravom zmysle slova, lebo Božia činnosť smeruje k človeku v jeho konkrétnej životnej existencii a prebieha v určitej následnosti: prislúbenie spásy po páde prarodičov, vyslobodenie Izraela z egyptského otroctva, uzavretie zmluvy, zaujatie zaslúbenej zeme, založenie Dávidovho kráľovstva, poslanie prorokov, zánik Izraelského a Judského kráľovstva, asýrske a babylonské zajatie, udalosti po návrate zo zajatia, ktoré pripravovali vyvolený národ na príchod prislúbeného Mesiáša. Takto knihy Starého zákona poukazujú na pedagogiu Božieho zaobchádzania s ľuďmi primerane situácii ľudského pokolenia pred obdobím spásy, ktorú priniesol Kristus (porov. *Dei Verbum*, 15). Práve preto Bohom inšpirované

spisy Starého zákona majú trvalú hodnotu: „Všetko, čo bolo kedysi napísané, bolo napísané nám na poučenie, aby sme skrze trpezlivosť a útechu z Písma mali nádej“ (*Rim* 15, 4).

4. PÔVODNÝ TEXT A PREKLADY

a. Pôvodný text. Starý zákon bol pôvodne napísaný v *hebrejčine* s výnimkou niektorých textov (*Ezd* 4, 8 – 6, 18; 7, 12 – 26; *Dan* 2, 4b – 7, 28; *Jer* 10, 11) napísaných v *aramejčine*, ktorá sa od 8. storočia pred Kristom postupne stala najrozšírenejšou rečou v krajinách Blízkeho východu, najmä v období Novobabylonskej a Perzskej ríše. Židia si aramejčinu počas babylonského zajatia natoľko osvojili, že ostala ich hovorovou rečou aj po návrate do Palestíny. Deuterokanonické knihy Starého zákona boli z väčšej časti napísané v *helenistickej gréčtine (koiné)*.

b. Preklady Starého zákona. Zo starých prekladov najdôležitejšie sú *tar-gúmy* (voľné preklady do aramejčiny, ktoré boli najprv prednášané ústne, ale už od 1. storočia pred Kristom boli zachované v písanej forme), *grécke preklady* (Septuaginta, Aquila, Symmachos a Teodoción), *latinské preklady* celej Biblie (Vetus latina, *Vulgáta*), ďalej *aramejské, sýrske, koptské, etióp-ske* a iné preklady. Prvé *staroslovienske preklady* Starého zákona urobili apoštoli Slovanov Konštantín (Cyril) a Metod. Pri prekladaní použili aj hebrejský text, ale spravidla sa doslovne pridržali gréckeho textu s prihliadnutím na latinskú *Vulgátu*.

PENTATEUCH

1. NÁZOV

Pentateuch (gréc. päť zvitkov, čiže päťväzková kniha) je spoločný názov prvých piatich kníh Starého zákona: Genesis, Exodus, Levitikus, Numeri a Deuteronomium. Tieto spisy sa často označujú aj názvom „päť kníh Mojžišových“. Židia ich nazývajú *Tóra* (zákon, náuka). Sú základom ich náboženského života, lebo sú podstatou zmluvy medzi Bohom a izraelským ľudom. Čítanie Tóry je aj dnes základnou časťou židovskej synagogálnej bohoslužby.

2. OBSAH

Pentateuch opisuje predhistóriu a najstaršie dejiny Izraela: od stvorenia sveta po Mojžišovu smrť pred zaujatím zaslúbenej zeme. Už grécko-latin-ské názvy jednotlivých kníh Pentateuchu naznačujú ich obsah: začiatky Božieho stvoriteľského diela a dejín spásy opisuje *Knihá Genesis* (= vznik,

pôvod); odchod Izraelitov z Egypta pod vedením Mojžiša je témou *Knihy Exodus* (= odchod, východ); *Knihá Levitikus* obsahuje zákony o kultovej službe kňazov a levitov; v *Knihе Numeri* (= čísla) sa dvakrát spomína sčítanie Izraelitov, respektíve počet bojaschopných mužov jednotlivých izraelských kmeňov, a v *Knihе Deuteronomium* (= druhý zákon) sa opakujú a dopĺňajú „Mojžišove“ zákony.

3. PÔVOD

Podľa židovskej a staršej kresťanskej tradície autorom Pentateuchu je Mojžiš. Najnovším historickým a literárnokritickým bádáním sa zistilo, že v spomínaných piatich biblických spisoch je viacero tradícií, čiže prameňov-dokumentov, z ktorých bol postupne zostavený a napísaný Pentateuch v dnešnej forme. Odborníci všeobecne mienia, že definitívna redakcia Pentateuchu bola skončená okolo 5. storočia pred Kristom.

4. TEOLOGICKÝ VÝZNAM PENTATEUCHU

spočíva hlavne v opisoch troch základných zjavených udalostí biblického posolstva. Sú to:

a. Biblická predhistória. Bytostná dobrota všetkého tvorstva na zemi a dramatické opísanie ľudskej neposlušnosti sú náboženským rámcom dejín spásy, ktoré sa začali z Božej iniciatívy povolaním Abraháma. Prislúbenia, ktoré dal Boh tomuto patriarchovi (porov. *Gn* 12, 3), sa tiahnu ako zlatá niť všetkým, kde sa hovorí o patriarchoch. História patriarchov sa tak stala svedectvom a zárukou mimoriadneho Božieho riadenia v dejinách izraelského národa.

b. Exodus Izraelitov. Vyslobodenie z egyptského otroctva (porov. *Gn* 15, 1 – 18) vyvrcholilo v zmluve pri vrchu Sinaj, keď si Boh vyvolil izraelský ľud, aby sa stal jeho svätým národom (porov. *Ex* 19, 6). Izrael mu za to mal slúžiť zachovávaním Desatora a rôznych zákonov, ktoré sa dopodrobna opisujú v kňazskom zákonodarstve uvedenom v dlhej sekcii Pentateuchu (od *Ex* 25 cez celý *Lv* až po *Nm* 10). V *Lv* 26 sa Boh síce Izraelu vyhrožuje trestami za jeho hriechy a neveru, ale zároveň slávnostne vyhlasuje, že ostane verný svojim prislúbeniam a zmluve, ktorú urobil s jeho otcami (porov. *Lv* 26, 42 – 45).

c. Deuteronomium. V tomto spise sú zbierky rečí, v ktorých Mojžiš na konci putovania Izraelitov na púšti pripomínal ľudu Božie nariadenia a zákony. Mojžišove reči sú presvedčivé, lebo sa v nich kladie dôraz na teológiu vyvolenia a teológiu zmluvy, ktorá preniká celé Deuteronomium.

5. CELKOVÉ ZHODNOTENIE PENTATEUCHU

Náboženská originálnosť a hĺbka Pentateuchu spočíva v tom, že zbierka jeho spisov je akoby malou sumou hlavných biblických tém. Týmito témami sú: Tóra, čiže zjavenie Božej vôle Izraelu; prislúbenia dané patriarchom, ktoré sú predzvestou mesiášskych dobier budúceho Božieho ľudu; bohoslužobné predpisy, ktoré viedli Izrael k pravej úcte jedného a svätého Boha; história ľudskej nevernosti, ale zároveň aj Božieho milosrdenstva, a napokon nalievajúca výzva stále sa vracaf k počiatočnému štádiu Božieho zjavenia a dejín spásy, k prameňom nielen židovskej, ale aj kresťanskej biblickej Tradície.

ÚVOD DO KNIHY GENEZIS

1. NÁZOV

Genesis (z gréc. pôvod, vznik) je grécko-latinský názov prvej knihy Pentateuchu, lebo opisuje začiatky Božieho stvoriteľského diela a dejín spásy. *Knihá Genesis* sa právom nazýva „Knihá počiatkov“, lebo opisuje počiatok stvorenia, počiatok ľudstva, počiatok soboty, manželstva, hriechu a smrti, počiatok vyvoleného ľudu a počiatok Božích prislúbení. Je to tiež kniha predobrazov Krista, ako je Adam (porov. *Rim* 5, 14), Melchizedech (porov. *Hebr* 5, 6. 10; 6, 20; 7, 1 – 3), Izák (porov. *Gal* 4, 22 – 31; *Hebr* 11, 9 – 19), Ábel (porov. *Hebr* 11, 4; 12, 24) a iní.

2. OBSAH

Podľa obsahu možno *Knihu Genesis* rozdeliť takto:

- A. Predhistória (1, 1 – 11, 32):
 - a. *Stvorenie sveta a človeka* (1, 1 – 2, 4a)
 - b. *Začiatky ľudstva a prvý hriech* (2, 4b – 3, 24)
 - c. *Kainovi a Setovi potomkovia* (4, 1 – 5, 32); *Potopa a Noe* (6, 1 – 9, 17)
 - d. *Od Noema po Abraháma* (9, 18 – 11, 32).
- B. Obdobie patriarchov (12, 1 – 50, 26):
 - a. *Abrahám* (21, 1 – 25, 18)
 - b. *Izák* (24; 25 – 19 – 28, 9)
 - c. *Jakub* (28, 10 – 37, 1)
 - d. *Jakubovi synovia: Júda* (38, 1 – 30) a *Jozef* (37, 2 – 36; 39, 1 – 50, 26).

3. PÔVOD

Podľa dávnej židovskej a kresťanskej tradície autorom *Knihy Genesis*, ako aj ostatných spisov Pentateuchu bol najmä Mojžiš. Najnovšími historicko-kritickými a literárno-kritickými bádaniami sa v týchto spisoch zistilo viacero tradícií, čiže prameňov-dokumentov, z ktorých bol postupne zostavený a napísaný Pentateuch.

4. HISTORICKOSŤ

Genesis nepodáva dejiny v modernom zmysle slova, ale prvú fázu dejín spásy. Nejde tu teda o historické, ale o eminentne náboženské dielo. Jeho cieľom je podať dôležité náboženské posolstvo: Boh je Stvoriteľ a Pán všetkého stvorenia. Od počiatku sveta a od stvorenia človeka mal Boh presný spasiteľský plán. Ani prvotný hriech človeka nezmaril tento Boží plán spásy.

Povolaním Abraháma a vyvolením izraelského národa ako nositeľa zjavenia a prislúbení Boh postupne uskutočňoval svoj plán spásy. Rozprávanie o predhistórii neslobodno chápať ani ako prírodovedecký výklad, ani ako historický opis pôvodu vesmíru a ľudstva, lež ako prejav viery o podstate sveta a človeka a o ich vzťahu k Bohu. Boh chcel opísanými udalosťami predovšetkým poukázať na svoju ponuku spásy a na to, ako nezodpovedne na ňu zareagoval človek. Tým chcel jasne ukázať, že rozhodol, aby aj hriešnici boli nositeľmi a prostredníkmi jeho požehnania a spásy.

5. TEOLOGICKÝ VÝZNAM

Teologický význam *Knihy Genesis* spočíva najmä v jej učení o Bohu, Stvoriteľovi sveta a Pánovi dejín. Pritom je veľmi dôležité učenie o stvorení sveta všemohúcim Božím slovom (porov. 1, 3. 6. 9. 11. 14. 20. 24) a o tom, že Boh stvoril človeka na svoj obraz (porov. 1, 26 n.). Veľavýznamné je rozprávanie o raji a o hriechu človeka (porov. 2, 8 – 17 a 3, 1 – 24), o potope a o zmluve s Noemom (porov. 6, 1 – 9, 17), o povolaní Abraháma a jeho potomstva ako prostredníkov požehnania pre celé ľudstvo (porov. 12, 2 n.; 18, 18; 22, 18; 26, 4; 28, 14) atď. Chápané pod týmto zorným uhlom všetky Božie diela a zásahy do dejín smerujú ku konečnému cieľu Božieho zjavenia, t. j. k spásе ľudí. Bohatstvo náboženských tém v prvej knihe Biblie je dôvodom, pre ktorý sa veriaci všetkých čias k nej ustavične vracajú, aby sa opätovne presvedčili o добрote, milosrdenstve a láske Boha voči ľuďom, ktorý aj v dnešných časoch všetko riadi len pre dobro, šťastie a spásu človeka.

GENEZIS – KNIHA PÔVODU

Prahistoria, 1, 1 – 11, 26

STVORENIE SVETA, 1, 1 – 2, 4

1 ¹ Na počiatku stvoril Boh nebo a zem. ²Zem však bola pustá a prázdna, tma bola nad priepasťou a Duch Boží sa vznášal nad vodami.

DIELO PRVÉHO DŇA. ³Tu povedal Boh: „Buď svetlo!“ a bolo svetlo. ⁴Boh videl, že svetlo je dobré; i oddelil svetlo od tmy. ⁵A Boh nazval svetlo „dňom“ a tmu nazval „nocou“. A nastal večer, a nastalo ráno, deň prvý.

DIELO DRUHÉHO DŇA. ⁶Potom Boh povedal: „Buď obloha uprostred vôd a staň sa delidlom medzi vodami a vodami!“ ⁷I urobil Boh oblohu

a oddelil vody, ktoré boli pod oblohou, od vôd, ktoré boli nad oblohou. A stalo sa tak. ⁸A Boh nazval oblohu „nebo“. A nastal večer, a nastalo ráno, deň druhý.

DIELO TRETIEHO DŇA. ⁹Potom Boh povedal: „Vody, ktoré ste pod nebom, zhromaždite sa na jedno miesto a ukáž sa súš!“ A stalo sa tak. ¹⁰A Boh nazval súš „zemou“ a zhromaždište vôd nazval „morom“. A Boh videl, že je to dobré. ¹¹Tu Boh povedal: „Zem, vyžeň trávu, rastliny s plodom semena a ovocné stromy, prinášajúce plody, v ktorých je ich semeno, podľa svojho druhu na zemi!“ A stalo sa tak. ¹²Zem vyhnala trávu a rastliny s plodom semena podľa svojho druhu i stromy,

1, 1. Úvodom celého Písma je nádherná rozprava o tom, ako Boh svojim všemohúcim slovom stvoril svet a ako ho za šesť dní (hexaemeron „hék“ šesť a „heméra“ deň) usporiadal. Svätopisec výstižne pripisuje vznik celého sveta jedinej príčine, Bohu. Pri čítaní biblického textu je potrebné si uvedomiť, že nie je vedeckou správou, že je plný symbolickej reči, ktorú je potrebné správne pochopiť, a že jeho rozprávanie nie je „lineárne“, ale sa v ňom prekrývajú rozličné vrstvy, literárne druhy, historické epochy a rôzne druhy reality. „Na počiatku“ rozumej na počiatku času, na začiatku Božej činnosti navonok. „Stvoril“ (hebr. *bárá*), t. j. urobil z ničoho. Sloveso v tejto forme vyjadruje výhradne Božiu činnosť. „Boh“, ktorého nik nestvoril, lebo on má príčinu svojho bytia v sebe samom, je večný. Slová „nebo a zem“ pomenúvajú celý svet.

1, 2. „Zem“ znamená zemskú prahmotu. O Bohu hovorí Božie zjavenie väčšinou obrazným spôsobom, vlastným človeku tých čias. Ľudská reč okrem toho nemá vyjadrovacie prostriedky primerané Božej skutočnosti. Vrcholom Božieho stvoriteľského činu je človek. Svätopisec vychádza z predstáv, ktoré boli bežné v čase, v ktorom žil. Zem bola pokladaná za stred vesmíru; plávajúci ostrov, ktorý prikrývala ako ploguľa pevná obloha. Na vnútornej časti oblohy boli svetelné zdroje a na vonkajšej vrchnej časti boli uskladnené vo veľkých struhách vrchné vody, ktoré v čase dažďov prichádzali na zem (*Gn* 7, 11; *Ž* 148, 4 atď.).

1, 4 – 5. Tma sa odstraňuje stvorením svetla. Svetlo bolo stvorené v prvý deň, hoci svetelné zdroje boli stvorené až vo štvrtý deň. Svetlom sa začína nový poriadok na svete. – Boh dáva stvoreným veciam mená, čo znamená, že všetko, čo stvoril, je v jeho moci a závislé od neho.

1, 6 – 8. Boh zapája nespútané vody do svojho diela stvorením „oblohy“, ktorá má za úlohu oddeľovať vrchné vody od spodných.

1, 9 – 10. Božím zásahom dochádza k vzniku vegetatívneho života. Pevná zem je oddelená od vôd.

prinášajúce ovocie, v ktorom je ich semeno podľa svojho druhu. A Boh videl, že je to dobré.¹³ A nastal večer, a nastalo ráno, deň tretí.

DIELO ŠTVRTÉHO DŇA.¹⁴ Tu Boh povedal: „Buďte svetlá na nebeskej oblohe na oddeľovanie dňa od noci! A buďte na znamenie pre obdobia, dni a roky!¹⁵ I buďte svetlami na nebeskej oblohe, aby ste osvetľovali zem!“ A stalo sa tak.¹⁶ A Boh urobil dvoje veľkých svetiel: väčšie, aby vládlo nad dňom, a menšie, aby vládlo nad nocou, a aj hviezdy.¹⁷ Umiestnil ich na nebeskej oblohe, aby osvetľovali zem¹⁸ a aby vládli nad dňom a nad nocou, a oddeľovali svetlo od tmy. A Boh videl, že je to dobré.¹⁹ A nastal večer, a nastalo ráno, deň štvrtý.

DIELO PIATEHO DŇA.²⁰ Tu Boh povedal: „Vody, hemžite sa množstvom živých tvorov, a okrídlené tvory, lietajte ponad zem na nebeskej oblohe!“²¹ A Boh stvoril veľké morské zvieratá a všetky živočíchy, ktoré sa hýbu a hemžia vo vode podľa svojho druhu, ako i všetky okrídlené lietajúce tvory podľa svojho druhu. A Boh videl, že

je to dobré.²² Boh ich požehnal a povedal: „Plodte a množte sa a naplňte morské vody, aj vtáctvo nech sa rozmnožuje na zemi!“²³ A nastal večer, a nastalo ráno, deň piaty.

DIELO ŠIESTEHO DŇA.²⁴ Potom Boh povedal: „Zem, vydaj živé bytosti podľa svojho druhu: dobytok, plazy a divú zver podľa svojho druhu!“ A stalo sa tak.²⁵ Boh urobil divú zver podľa svojho druhu, dobytok podľa svojho druhu i všetky plazy podľa svojho druhu. A Boh videl, že je to dobré.²⁶ Nato Boh povedal: „Urobme človeka na náš obraz a podľa našej podoby! Nech vládne nad rybami mora i nad vtáctvom neba, i nad dobytkom a divou zverou a nad všetkými plazmi, čo sa plazia po zemi!“

²⁷ A stvoril Boh človeka na svoj obraz, na Boží obraz ho stvoril, muža a ženu ich stvoril.

²⁸ Boh ich požehnal a povedal im: „Plodte a množte sa a naplňte zem! Podmaňte si ju a panujte nad rybami mora, nad vtáctvom neba a nad všetkou zverou, čo sa hýbe na zemi!“

1, 20 - 24. Boh je stvoriteľom všetkého na zemi.

1, 26. Pri stvorení predchádzajúcich tvorov Boh „povedal, a stalo sa“. Pred stvorením človeka predchádza akási porada samého Boha so sebou. „Urobme človeka na náš obraz“ – v množnom čísle môže znamenať slávnostný spôsob Božieho uvažovania. „Na náš obraz“ by mohlo znamenať fyzickú podobnosť, aká bola medzi Adamom a jeho synom (5, 3), preto sa dodáva „a podľa našej podoby“, čo predpokladá podobnosť s Bohom v inteligencii, vo vóli, v moci.

1, 28. Ako vo v. 22. „požehnáva“ Boh zvieratá, tak aj tu „požehnáva“ prvých ľudí. Požehnanie sa vzťahuje na ich množenie. Človek a zvieratá dostávajú od Boha moc, aby sa obnovovali a rozmnožovali a takto zachovali svoj rod. Boh prepožičiava tvorom svoju stvoriteľskú moc. Boh dáva človeku nadvládu nad všetkým tvorstvom ako dôsledok skutočnosti, že človek je obrazom Boha.

²⁹ Potom Boh povedal: „Hľa, dávam vám všetky rastliny s plodom semena na povrchu celej zeme a všetky stromy, majúce plody, v ktorých je ich semeno: nech sú vám za pokrm!³⁰ Všetkým zverom zeme a všetkému vtáctvu neba i všetkému, čo sa hýbe na zemi, v čom je dych života, (dávam) všetku zelenú trávu.“ A stalo sa tak.³¹ A Boh videl všetko, čo urobil, a hľa, bolo to veľmi dobré. A nastal večer, a nastalo ráno, deň šiesty.

2¹ Takto boli ukončené nebo a zem, a všetky ich voje.² V siedmy deň Boh skončil svoje diela, ktoré urobil. A v siedmy deň odpočíval od všetkých diel, ktoré urobil.³ I požehnal siedmy deň a zasvätil ho, lebo v ňom odpočíval od všetkých diel, ktoré Boh stvoril a urobil.⁴ Taký je pôvod neba a zeme, keď boli stvorené.

ČLOVEK V POZEMSKOM RAJI

A JEHO PÁD, 2, 4B - 3, 24

OPIS STVORENIA PRVÉHO ČLOVEKA.

V tom čase, keď Pán, Boh, urobil zem a nebo,⁵ nebolo ešte na zemi nijaké poľné krovie a nepučala ešte ani poľná tráva, lebo Pán, Boh, nedal pršať na zem a nebolo ani človeka, ktorý by obrábal zem⁶ a privádzal na zem vodu (kanálov) a zavlažoval celý povrch zeme.⁷ Vtedy Pán, Boh, utvoril z hlíny zeme človeka a vdýchol do jeho nozdier dych života. Tak sa stal človek živou bytosťou.

MIESTO PRVÉHO ČLOVEKA: RAJ.⁸ Potom Pán, Boh, vysadil na východe, v Edene, raj a tam umiestnil človeka, ktorého utvoril.⁹ A Pán, Boh, dal vyrásť zo zeme stromom všetkých druhov, na pohľad krásnym a na jedenie chutným, i stromu života v strede raja a stromu poznania dobra a zla.¹⁰ Z Edenu vytekala rieka, ktorá mala zavlažovať raj, a rozdeľovala sa odtiaľ

2, 3. Deň je ohraničený večerom a ránom. Ohraničenie jednotlivých Božích diel dňami je úmyselne volené, lebo svätopisec šiestimi dňami Božej práce chce dať príklad svojim súkmeňovcom, aby šesť dní pracovali a v siedmy odpočívali a zasvätili ho.

2, 4. Úsek 2, 4b - 3, 24 obsahuje ďalší opis stvorenia človeka, ktorý autor Gn prikladá k prvej správe o stvorení sveta a človeka. Podľa tohto opisu bol človek prvým Božím dielom na zemi, čím sa chce zrejme vyzdvihnúť, že je hlavou stvorenia.

2, 7. „Pán utvoril z hlíny človeka (*ha'adám*)“: zem (*'adámáh*). Už v mene človeka - Adama je označená látka, z ktorej pochádza ľudské telo. Tým sa chce naznačiť, že telo človeka je z tej istej zeme ako telo zvierat a že je smrteľné. „A vdýchol do jeho nozdier dych života“, životodarný duch. To, čo robí človeka človekom, je duša, stvorená bezprostredne od Boha.

2, 8. Eden je meno krajiny a označuje úrodnú zem. „Pán vysadil v Edene raj“, raj je teda záhradou, a takto sa aj v Písme volá: záhrada Pánova (*Ez 51, 3*) alebo záhrada Božia (*Ez 28, 13; 31, 8*).

2, 9. „Strom života“ je symbol nesmrteľnosti. Druhý strom, čo bol tiež v strede raja (3, 3), bol „strom poznania dobra a zla“; nemá však meno od toho, že by v sebe mal niečo dobré alebo zlé, ani preto, že by jeho ovocie obohatilo vedomosti človeka. Jeho meno naznačuje, že toto poznanie je Božím privilégiom.

2, 10 - 14. Kraje a rieky, ktorými svätopisec určuje polohu raja, dnes ťažko s istotou overiť alebo sto-tožniť. Dve rieky sú všeobecne známe: Hídekkel je Tigris, Perát je Eufrat. Rieky Pišon a Gihon a krajiny

a tvorila štyri toky. ¹¹ Meno prvého je Pišon. To je ten, čo obteká celú krajinu Havilah, kde sa vyskytuje zlato, ¹² a zlato tej zeme je rýdze. Tam sa nachodí aj bdélium a kameň ónyx. ¹³ Meno druhej rieky je Gihon. Tá obteká celú zem Kuš. ¹⁴ Meno tretej je Hidekel (Tigris). Tá tečie naproti Asýrii. A štvrtá rieka je Perát (Eufrat).

¹⁵ I vzal Pán, Boh, človeka a umiestnil ho v raji Edenu, aby ho obrábal a strážil. ¹⁶ A Pán, Boh, prikázal človekovi: „Zo všetkých stromov raja môžeš jesť. ¹⁷ Zo stromu poznania dobra a zla však nejedz! Lebo v deň, keď by si z neho jedol, istotne zomrieš.“

STVORENIE ŽENY. ¹⁸ Potom Pán, Boh, povedal: „Nie je dobre byť človeku samému. Urobím mu pomoc, ktorá mu bude podobná.“ ¹⁹ Keď Pán, Boh, utvoril z hlíny všetku poľnú zver a všetko nebeské vtáčstvo, priviedol ho k Adamovi, aby videl, ako by ho nazval, lebo ako ho nazve, také bude jeho meno. ²⁰ A nazval Adam menom všetok dobytok, všetko nebeské vtáčstvo a všetku poľnú zver. Ale pomoc, ktorá by mu bola podobná,

nebola. ²¹ Tu Pán, Boh, dopustil na Adama tvrdý spánok, a keď zaspal, vybral mu jedno rebro a jeho miesto zaplnil mäsom. ²² A z rebra, ktoré vybral Adamovi, utvoril Pán, Boh, ženu a priviedol ju k Adamovi.

²³ Vtedy Adam povedal:

„Toto je teraz kosť z mojich kostí a mäso z môjho mäsa; preto sa bude volať mužena, lebo je vzatá z muža.“

²⁴ Preto muž opustí svojho otca i svoju matku a prilipne k svojej manželke, a budú jedným telom.

²⁵ A obaja, Adam i jeho žena, boli nahí a nehanbili sa jeden pred druhým.

3 POKÚŠANIE A HRIECH. ¹ No had bol lstivejší ako všetky poľné zvieratá, ktoré urobil Pán, Boh, a vravel žene: „Naozaj povedal Boh: „Nesmiete jesť z nijakého rajského stromu!““ ² Žena odpovedala hadovi: „Z ovocia rajských stromov môžeme jesť, ³ ale o ovocí stromu, ktorý je v strede raja, nám Boh povedal:

Havilah však nemožno geograficky určiť. Kuš je asi kraj na východ od Babylonskej ríše. Bdélium je príjemne voňajúca živica stromu, ktorý sa vyskytuje v Arábii, Indii, Médiu a Babylone.

2, 16. Boh všetky nadprirodzené prednosti človeka viaže na poslušnosť človeka voči Bohu. Teda „strom poznania dobra a zla“ je tu skúšobným kameňom prvých ľudí.

2, 22. „Z rebra, ktoré vybral Adamovi..., utvoril ženu“ je obrazné vyjadrenie vzťahu, ktorý spája muža a ženu... Boh stvoril ženu z čiastky Adama, ktorá je blízko srdca.

2, 23. Slovo „mäso“ metonymicky zastupuje slovo telo, ktoré hebrejčina nepozná. „Bude sa volať mužena, lebo je vzatá z muža.“ Slovenský preklad sa usiluje zachovať slovnú hračku, ktorá je v hebrejčine výraznejšia (muž - *išš*, žena - *iššah*).

3, 1 - 6. Boh dovolil prarodičom jesť z ovocia všetkých stromov (2, 15 - 17), okrem jedného. Zo stromu „poznania dobra a zla“ im zakázal jesť, aby človek poznal, že aj keď je vlastníkom všetkých stvorených vecí, predsa nie je ich neobmedzeným pánom. Človek si má uvedomiť, že aj pri užívaní stvorených

„Nejedzte z neho, ani sa ho nedotýkajte, aby ste nezomreli!““ ⁴ Tu povedal had žene: „Nie, nezomriete, ⁵ ale Boh vie, že v deň, keď budete z neho jesť, otvoria sa vám oči a vy budete ako Boh, budete poznať dobro a zlo.“ ⁶ A žena videla, že strom je na jedenie chutný, na pohľad krásny a na poznanie vábivý, nuž vzala z jeho ovocia a jedla, dala aj svojmu mužovi, čo bol s ňou, a on tiež jedol.

NÁSLEDKY HRIECHU A TREST.

⁷ I otvorili sa obom oči a spoznali, že sú nahí. Zošili figové listy a urobili si zásterky. ⁸ A potom, keď počuli hlas Pána, Boha, ktorý sa za denného vánku prechádzal po záhrade, skryl sa Adam i jeho žena pred Pánom, Bohom, medzi stromami záhrady.

⁹ I zavolať Pán, Boh, Adama a povedal mu: „Kde si?“ ¹⁰ On odpovedal: „Počul som tvoj hlas v záhrade, nuž bál som sa, lebo som nahý, a preto som sa skryl.“ ¹¹ Vravel mu: „Kto ťa

upozornil, že si nahý?! Jedol si azda zo stromu, z ktorého som ti jesť zakázal?“ ¹² Adam odpovedal: „Žena, ktorú si mi dal na pomoc, tá mi dala zo stromu a ja som jedol.“ ¹³ Potom povedal Pán, Boh, žene: „Prečo si to urobila?!“ A ona odpovedala: „Had ma naviedol, i jedla som.“

POTRESTANIE A PRÍSLUB MESIÁŠA: PRVÁ BLAHOZVEŠŤ - PROTOEVANJELIUM. ¹⁴ Tu povedal Pán, Boh, hadovi:

„Preto, že si to urobil, prekliaty budeš medzi všetkým dobytkom a medzi všetkou poľnou zverou! Na bruchu sa budeš plaziť a prach zeme hltat' po celý svoj život!

¹⁵ Nepriateľstvo ustanovujem medzi tebou a ženou, medzi tvojím potomstvom a jej potomstvom, ono ti rozšliape hlavu a ty mu zraníš pätu.“

dobier je závislý od Boha, lebo poznať, čo je dobré a čo je zlé, a rozlíšiť to vie len Boh. Čo je pre človeka otvorené, je cesta „k stromu života“. Hoci pri Božom zákaze išlo o nepatrnú vec, pre zámer, ktorý Boh sledoval svojím príkazom, sa zákaz stal veľmi vážnym. To mal človek chápať aj v tom, že prekročenie tohto zákazu malo mať za následok ťažký trest: „Istotne zomrieš!“ Had slúži ako symbol bytosti nepriateľskej Bohu a človeku. Pokúšanie má svoju psychológiu, ktorá spočíva v zmätení zmysla. Toto zmätenie prezrádza Evin omyl pri vysvetľovaní Božieho zákazu jesť zo stromu, pretože tvrdí, že nemajú jesť zo stromu „v strede raja“ (Gn 3, 3); a pozorný čitateľ vie, že v strede raja bol strom života, z ktorého Boh jesť nezakázal (Gn 2, 9). Eva ťažko zhršila: vedela, že príkaz je ťažký; a pohútkou na jej hriech nebola len žiadostivosť, ale aj pýcha, túžba po samostatnosti a nezávislosti od Boha („budete ako Boh!“); jej hriech zväčšuje fakt, že zvidla aj svojho muža. Lenže Adamov hriech je väčší, keďže mal v istom zmysle väčšiu zodpovednosť ako jeho žena. A pretože Adam je počiatkom ľudského pokolenia (Rim 5, 12), v ňom sa dotýka hriech nás všetkých, ktorí pochádzame od neho (dedičný hriech).

3, 7 - 13. V hriechu je prítomný už aj trest, ktorý sa dotýkal v prvom rade duše. Zakusujú v sebe boj žiadostivosti: „otvorili sa obom oči“. K tomuto prístupuje ďalší trest, a to strach pred Bohom.

3, 15. Tento verš je síce náznakom ustavičného boja medzi ženou a hadom - diablom, ale je tiež poznavom Božej lásky, ktorá prisľubuje žene raz víťazstvo nad diablom, a to skrze jej potomka, skrze Mesiáša. Preto sa tento verš volá prvou blahozvešťou, protoevanjeliom.

¹⁶ Žene povedal:
„Veľmi rozmnožím tvoje trápenia
a tarchavosť;
v bolesti budeš rodiť deti,
a hoci budeš po mužovi túžiť,
on bude vládnuť nad tebou.“

¹⁷ A Adamovi povedal: „Preto, že
si počúval hlas svojej ženy a jedol si
zo stromu, o ktorom som ti prikázal:
„Nesmieš z neho jesť!“

nech je prekliata zem pre teba;
s námahou sa z nej budeš živiť
po všetky dni svojho života.

¹⁸ Trnie a bodľacie ti bude rodiť
a ty budeš jesť poľné byliny.

¹⁹ V pote svojej tváre budeš jesť svoj
chlieb,
kým sa nevrátiš do zeme,
z ktorej si bol vzatý,
lebo prach si a na prach sa obrátiš!“

²⁰ Adam nazval svoju ženu menom
Eva (Život), lebo sa stala matkou
všetkých žijúcich.

VÝKON TRESTU. ²¹ Pán, Boh, urobil
Adamovi a jeho žene kožený odev
a obliekol ich. ²² Potom im Pán, Boh,
povedal: „Hľa, človek sa stal ako je-
den z nás! Poznal dobro i zlo. Len aby
teraz nenačialhol svoju ruku po stro-
me života a nejedol, a nežil naveky!“

²³ A Pán, Boh, ho vykázal z raja Edenu,
aby obrábal zem, z ktorej bol vzatý.

²⁴ Ba vyhnal človeka a na východ od
raja Edenu postavil cherubov a vyta-
sený ohňový meč, aby strážili cestu
k stromu života.

4 SYNOVIA PRARODIČOV: KAIN

4A ÁBEL. ¹ Adam potom poznal
svoju ženu Evu a ona počala a poro-
dila Kaina, a povedala: „Získala som
človeka od Pána.“ ² A opäť porodila
– jeho brata, Ábela. Ábel bol pastier
oviec, Kain roľník.

³ Po nejakom čase Kain priniesol
obetu Pánovi z poľných plodín. ⁴ Aj
Ábel obetoval podobne z prvotín svo-
jich oviec, z tých najtučnejších. A Pán
zhliadol na Ábela a na jeho obetu.

⁵ Na Kaina však a na jeho obeť ne-
zhliadol. Kain sa veľmi rozgneval
a zamračila sa mu tvár.

⁶ Tu povedal Pán Kainovi: „Prečo sa
hneváš a prečo sa ti zamračila tvár?

⁷ Či nie je to takto: Ak robíš dobre, mô-
žeš sa vystrieť, ale ak dobre nerobíš,
číha hriech pri dverách a sleduje ťa
jeho žiadostivosť, a predsa ty ju máš
ovládať?“

⁸ Tu Kain povedal svojmu
bratovi Ábelovi: „Vyjdime si von!“
A keď boli na poli, napadol Kain svoj-
ho brata Ábela a zabil ho. ⁹ A Pán po-
vedal Kainovi: „Kde je tvoj brat Ábel?“

On však odvetil: „Neviem. Či som ja
strážca svojho brata?“

¹⁰ Pán pove-
dal: „Čo si tu urobil?! Hlas krvi tvoj-
ho brata hlasno volá zo zeme ku mne.

¹¹ Buď teraz prekliaty zo zeme, ktorá
otvorila ústa, aby pila krv tvojho bra-
ta z tvojich rúk! ¹² Keď budeš obrábať
pôdu, neprinesie ti nijakú úrodu. Bu-
deš nestály a túlavý na zemi.“

¹³ Kain
povedal Pánovi: „Môj zločin je väčší,
než aby mi bol odpustený. ¹⁴ Hľa, ty
ma dnes odháňaš od zeme a budem
sa skrývať pred tvojou tvárou; nestály
a túlavý budem na zemi. A ktokoľvek
ma nájde, zabije ma.“

¹⁵ Pán mu však
povedal: „Nie tak! Lebo každý, kto
zabije Kaina, sedemnásobnú pomstu

si odnesie!“ Potom Pán urobil Kai-
novi znak, aby ho nik, kto ho nájde,
nezabil. ¹⁶ A Kain sa vzdialil od Pána
a zdržoval sa v kraji Nod na východ
od Edenu.

KAINOVI POTOMKOVIA.

¹⁷ A Kain po-
znal svoju ženu a ona počala, a poro-
dila Henocha. Potom vystaval mesto
a nazval ho menom svojho syna He-
nocha. ¹⁸ Henochovi sa narodil zasa
Irada, Iradovi Maviel, Mavielovi Ma-
tusael a Matusaelovi Lamech. ¹⁹ La-
mech si vzal dve ženy. Jedna mala
meno Ada a druhá mala meno Sela.

²⁰ Ada porodila Jabela; on je praotcom
tých, čo bývajú v stanoch a chova-
jú dobytok. ²¹ Meno jeho brata bolo
Jubal. On je praotcom všetkých, čo
hrajú na citare a na flaute. ²² Aj Sela
porodila Tubalkaina, kováča, ktorý
robil všelijaké veci z medi a zo žele-
za. Tubalkainova sestra bola Noema.

²³ Raz povedal Lamech svojim že-
nám, Ade a Sele:

„Počujte môj hlas,
Lamechove ženy,
nakloňte sluch k mojej reči!
Zabijem muža, ktorý ma poraní,
a mládenca, ktorý ma udrie.

„Počujte môj hlas,
Lamechove ženy,
nakloňte sluch k mojej reči!
Zabijem muža, ktorý ma poraní,
a mládenca, ktorý ma udrie.

„Počujte môj hlas,
Lamechove ženy,
nakloňte sluch k mojej reči!
Zabijem muža, ktorý ma poraní,
a mládenca, ktorý ma udrie.

3, 16. Trest zasahuje vinníkov v ich hlavnom povolaní. Ženu ako matku, muža ako robotníka. Naj-
väčší trest spočíva v tom, že stratili spoločenstvo s Bohom (v. 23).

3, 20. Adam prijíma trest pokorne, posilnený nádejou budúceho víťazstva, „ženiného potomstva“, a túto
svoju nádej aj vyslovuje tým, že svoju ženu pomenúva Evou – *Haváh*, čiže Životom, Matkou žijúcich.

3, 21 – 24. Boh prarodičov spravodlivo vypovedáva z miesta, na ktorom mali žiť šťastne. Boh ich
vyháňa aj preto, aby nejedli zo stromu života, na ktorý stratili právo. Boh ich vyhnal do zeme, pre-
kliatej pre hriech.

4, 1. „Poznať ženu“ v hlbokej biblickej reči znamená pohlavné obcovanie v kladnom slova zmysle;
najbližšie stretnutie dvoch osôb, ktoré sa intímne poznávajú.

4, 1 – 2. Meno Kain pochádza zo slovesa *qánáh* a znamená „získaného, prijatého“. Ábel je „syn“ (*asyr*),
prvorodený syn.

4, 3 – 4. Slovmi „Pán zhliadol“ a „nezhliadol“ sa vyjadruje záľuba v obeti, alebo jej odvrhnutie. Ako
poznali Kain a Ábel, že prvého obeť Pán neprijal a druhého prijal, nie je isté. Pravdepodobne v tom,
že Ábela pozhňával a Kainovi sa nevodilo najlepšie.

4, 8 – 16. Kain zamietol príležitosť polepšiť sa a rúti sa do záhuby. Zo závidosti zabije svojho nevinného
brata. Ábel ako nevinná obeť je predobrazom Ježišovej smrti. Aj po hriechu vraždy sa Pán blíži s výčit-
kou ku Kainovi. Kain sa nechce k hriechu priznať. Napokon síce uzná svoj hriech, no ani teraz neprosí
o odpustenie, ale podlieha zúfalstvu.

4, 17. Henoch znamená „zvyklý“ alebo „zasvätený“.

4, 23 – 24. Pieseň Lamechova, čiže pieseň o meči, prezrádza, ako ľudstvo bez Boha mravne klesá. Už
nejde o prísnu spravodlivosť, ale o pomstu: svojvoľne bude vraždiť aj pre najmenšiu urážku a ublíženie
na tele. Lamech sa vynáša nad Boha, ktorý slúbil, že Kainovu smrť potresce sedemkrát, Lamech sa
bude pomstiť krutejšie, krivdu potrestá až sedemdesiatšedemkrát.

Hranice osídlenia Izraelitov a Pentapolis Filištíncov

Rozdelenie zaslúbenej zeme podľa kmeňov

Expanzia Ríma v 1. storočí pred Kristom

Ježišova služba mimo Galileje

